

ציונות בימי המדינה

אפרים ברוידא

רים של המדינה המתבססת והמצויה להעלות עלית המונים בשיעור (לאוכלוסיה הקיימת) אשר שום מדינה לא עמדה לפניו מעולם, יתבעו כוחות גדולים ושונים מאלה הנתבעים לפרצי התלהבות וחדווה, למיבחן ההתגייסות הכספית יתלווה בהכרח גם בארצות הרווחה היחסית מיבחן ההתגייסות באדם, לא לשעה, לקרב, אלא להתאחות בארץ ממש, לחיי אדם, ועל אלה עלול להיוסף לחץ המתיחות שביחסים בין ישובי ישראל לעמים: תקומת המדינה, ככל שתביא לידי הסדר יחסים מלבר, חזקה שתנוצל מבית על ידי אויבי ישראל, תורת פינסקר כוחה יפה כשהיא כרוכה ביציאה המוגנית מעמק־הרפאים, מבלעדיה, אבחנתה אבחנה, אך אין מרפא בה. ביחסים יעמים לא האיכות בלבד מכרעת; אף הכמות הופכת איכות, קולוניזציה זעירה של אנגלים לא תטריד את העם הצרפתי; אך אילו ישבו בצרפת מיליוני אנגלים... זכות המדינה תגן בעיני הגויים על יחידים ומנינים מִישראל — אך קיבוצי־מיליונים של יהודים, שקומתם נזדקפה, היזכו בעיניהם יותר מאותם רפאים נטולי־גוף־וארץ ידעום קודם?

אכן לחץ הסביבה הזרה והחושדת לא מן הגמגע שיגבר בארצות שונות בעקבות המדינה ויצטרף, באלף צנורות דקים, לחץ התרבותי החיובי והעצום שעמי הרוב לוחצים על קהלות ישראל, ואילו רגש הרווחה בלב יהודים, שאמנם קמה המדינה ושוב אין צורך להלחם על זכות־כניסתם של נידחים, עשוי להתגלגל ברגש של פורקן נפשי מעול חובות ומצוות של עם הנאבק על גורלו, המפלט מצרת ישראל אשר יימצא לרבים בחיק המדינה, עשוי להיות לרבים אחרים פתח מפלט מעצם הקיום היהודי.

ב.

בזאת תיבחן הציונות, וביחוד ייבחן לבה, הוא הישוב אשר הקים את מדינת ישראל: אם ידעו להתיש מפלט לאלה, ולמנוע מפלט מאלה, כי אלו ואלו בתרי גוף ישראל המה ולשניהם זקוקה האומה המתחדשת בארצה, שהרי התנועה הציונית, אם בת משמעות היא, משמעותה מהפכה, ושעת המהפכה הנה הגיעה רק עכשיו.

הקמת המדינה היהודית מביאה את הציונות במסה קריטית, לתשוקת השחרור של היהודים הגיעה שעת מיבחן, היא כוששה לבוא בעטים של כוחות־חוץ רועצים לתקות היהודים, המעצורים הפנימיים, מהם שנתלבשו בדמות ארגונים אנטי־ציוניים ולא־ציוניים שבעם, קיבלו יניקה וחיוק ממכשולי־חוץ אלה, והציונות אף היא לא ניקתה: במקום אחד קצרה ידה להושיע — ובמקום אחר נתמזמה והלכה מתנועה מהפכנית, המזועזעת יהודים שאננים מרבעם, לארגון הנותן, תמורת שקל ותרומה כספית, מעין שטר־שחרור למצפוננו הנוקף של היהודי, וזאת לדעת: שלטון המנדט המתכחש, ככל אשר הסגיר לאבדון יהודים רבים מני־ספור על־ידי מדיניות של סגירת־שערים, שימש בלא יודעים גם סיתרה וחיפוי לכנותו של רצון־הגאולה, בהכרת נדחקה העליה, זו צפור־נפשה של הגשמת הציונות, לקרן־זוית של הפעילות הציונית; המלל הציוני גבר על העשייה; וציונים שבארצות הרווחה יכלו להשלות נפשם בצורה משכנעת למדי, כי חלילה להם לתפוס מקום כלשהו בעליה לארץ, שבכך יהיו מקפחים חלק אהיהם בארצות המצוקה והשוֹאָה.

מעשה הנה יוסר הלוט, מעט מעט יפלו המח־סומים, יהודי המחנות והללו מיהודי אירופה המזרחית והתיכונה, שעדיין מיכנת־האש חתומה בבשרם וברוחם, יעלו ויבואו בשנים הקרובות, ומהם אף בחדשים הקרובים, אך קיבוצי היהודים שמחורן לתחום הזוועה, מה יהא עליהם?

אכן בשורת המדינה וחזיון הישוב הגלחם ועומד בפני צבאות ערב כולם העלו אש התלהבות במושבות ישראל לתפוצותיה, וזיקים זיקים ממנה הגיעו גם אלינו בדמות מתנדבים, העובדה, כי רבים ממתנדבי הגלויות לא באו משורות הציונות המאורגנת מעידה עדות נוספת על התמורה אשר באה ועל החישנותה של התבונה הפשטנית בין ציונים לבלתי־ציונים, משבֹּאה הבשורה, כך סופר לנו, זקפה יהדות אמריקה, הגֵּאָה והמדושנת ביהודיות, קומתה כמה טפחים, נתקיימה, כביכול במהירות המיברק, תורת פינסקר על סלידתן של אומות־העולם מפני הרפאים, הנה קרמו הרפאים עור ובשר ויגדל כבודם בעיני הגויים שכניהם... אך ימי המשתה לא יארכו, ימי החולין האפוד

ג.

אך ראשיתה של שעה זו, שהציונות התפללה לה, בחינת אימתי תבוא לידי ואקיימנה, למה היא משמשת לה? באמריקה נמנו וגמרו כמה מדברי התנועה, כי אין כשעה זו כשרה לניתוח שרשי בהסתדרות הציונית: הפקעת ארץ-ישראל מחברות בהסתדרות זו, האם כוונתם בכך לתפיסת רסן ההנהגה בתנועה הציונית העולמית — או לשחרור מפתח „הנאמנות הכפולה“, המדיד שינה מעיני ציונים ומתבוללים כאחד? כנראה, לשניהם כאחד. שרשי המגמה הזאת עמוקים יותר מיצר השלטון והגירוי לקצץ בהשפעת ארץ-ישראל הסוציאליסטית בתוך הנהגת התנועה. אילו ציונות אחת היתה לנדחי ישראל באירופה ולשאנני הציונים בארצות-הברית (שאינם מרגישים עדיין ברעידתה העמומה של אדמת אמריקה תחת כפות רגליהם), כי עתה לא היו מגיעים להצעה מעין זו. תהיינה אשר תהיינה המליצות הציוניות אשר בפיהם — לנפשם ולגופם אין בעיה צורבת של חוסר-מולדת לעם היהודי כולו. לגבי הציונות שלהם, שאינה השקפת-חיים כוללת וציוני חיים מהפכני, אלא צירוף רחשילב של אהבת-ישראל עם נהייה רוחנית סתומה המתיישבת עם ראית ישראל באמריקה כישאל שאינו בגלות, לגבי ציונות זו הן תוכל המטרה להיראות כמוגשמת לאחר עליית נדחי אירופה ואנוסי ערב.

הצורך הטבעי והמוכן לשמור ולקיים קרהפרד בין נתינות המדינה היהודית לנתינות שאר הארצות דוקא הוא המחייב מציאות הסתדרות ציונית גדולה וכבירת-כוח אשר בה ישתתפו יהודי הגולה עם יהודי ארץ-ישראל בהקמת המדינה, הרחבתה וחיווקה. מדוע ייגרע חלקם של אזרחי המדינה ובונה? או שמא סכנה נשקפת מהם ומעצם מהותם לאופיה המכובד והשפוי של הסתדרות ציונית אשר תבקש אמנם להשפיע, מבחינה שלטונית ועל ידי צנורות הכסף, על המדינה היהודית, אך דבר אחד לא תבקש עוד: לשנות את פני העם היהודי?

ד.

„ההסתדרות הציונית היא מדינת היהודים בדרך“? רק עכשיו מתמלאת הנחה זו תוכן, רק עכשיו היא ניתנת למלוא הגשמה: העם הנע לקראת מהוד-הפצו, ההסתדרות הציונית יכלה להיות ימים ושנים מבלעדי המדינה — בהכרח הטבע וההתפתחות. אך מדינת ישראל אינה יכולה להתקיים בלא ההסתדרות הציונית. אם פנינו מועדות, כשהיו, לא לקהליה בת מיליון או שני

ימים רבים היתה המהפכה נתונה בסד, עתה משנשבר הסד, וכמעט פותחו החרצובות, המוכנה התנועה לקבל עליה, בגופה ובנפשה, את דין השעה ההיסטורית? התצא לקראתה, מנוערת ממנהגי-מחשבה תפלים ופסולים ומחודשת בכלים שנמצאו כשרים לתפקידם? התשמח ותעלות במדינה ותפתח בנפשה שפע נטיות זעיר-בורגניות וביורוקראטיות, הכרוכות, כנחש זה, בעקבן של צורות החיים הממלכתיים — או תזכור את מוצאה ואת יעודה, ותהפוך את שעת-המדינה ואת עצם-המדינה כלי-קיבול להגשמת חוון-הדורות האמיתי אשר הוא הוא צורך-ההווה המפגיע?

שעת המהפכה באה, והיא קצרה. מדינת ישראל, שקמה לאחר ההשמדה, שוב אין דינה כדין המדינה שעלולה היתה לקום לפני ההשמדה, ולא הרי המדינה שהיתה קמה לפני מלחמת-העולם השנייה, בתקופה הטרומטומית, כמדינת-ישראל המתחדשת מתוך מלחמת-דמים, בעיצומו של ריב-איתנים עולמי, ובאופק סיכוי מלחמה שלישית, אטומית. נסיון ההשמדה נחתם בבשרנו — ובהכרת העמים, חלילה לציונות לשלות — ולהסגיר את שארית ישראל גם הפעם לשגיונות הגורל ולתנודות רוח ההמונים, כלי מחשבתנו וכלי עשייתנו מן הצורך שיהיו מותאמים לתפקיד ההגשמה העיקרי והמכריע אשר הוטל על דור זה, ולא על הדורות הבאים.

התפקיד העצום של העלאה גלויות מבחינה פיסיית, ובמהרה, לארץ, והעלאת גלויות אחרות, חשובות לא פחות, לדרגה של עליה, מבחינה נפשית ופיסית כאחת, מצווה על ההסתדרות הציונית לראות את עצמה ראייה שונה מזו שהיתה מקובלת עליה עד כאן, שעתה של פעולת ההסברה והתעמולה, במשמעותה הציונית המורגלת, עברה. בימים שהמדינה קימת שוב אין צורך להוכיח, כי עצם הדבר רצוי ואפשרי. המשימה מעתה היא לתבוע לא תרומת-הכרה, ולא תרומת-ממון, אלא את כל הנפש, עשיית-נפשות זו מן הדין שתיעשה בכל הדרכים הפסיכולוגיות, הטכניות והכלכליות העשירות לקרב את ענין המדינה וההאזנות בה לתחום הממשי שהוא בגדר הישגריד לכל אדם מישראל, יש למצוא אנשים חדשים וצעירים בקרב ישובי היהודים השונים, שאינם כבולים להרגליה וצורותיה של הפראקטיקה הציונית מדורות, והם יקימו את בית הציונות, בעזרת שליחי המדינה (אשר היא עצם מעצמיה של ההסתדרות הציונית), ולא דבר שהפליג בן-לילה ונפלג ממנה לחלוטין).

הזמני? תפקיד זה אין הוא מוכשר למלא. על-פי עצם הוויתור. האידיאולוגיה של ה"קונגרס" מטושטשת היא וכוונת האמונה הציונית של אחדים מראשי-מדבריו אינו גדול מכוונת אמונתם של אותם מנהיגים ציוניים באמריקה. וכי ה"קונגרס" ישקד על זיקתם הלאומית וחיותם התרבותית של יהודי התפוצות? קואליציה של תפיסות שונות בחיי ישראל לא תסכון לכך. האם יבוא לייצג את עניני "היהודים" כלפי חוץ? והן על-פי עצם מיבנהו וסמכותו הוא מעלה עליו. מצד העמים והמדינות, את כל החשדות שהמלחמה בהם היא מתפקידיו.

ובכן נשארת לו ההגנה על עניני היהודים. הדיפת התקפות-שימצה, שתדלנות משפטית. אך האם יתכן — האפשר היה מעולם — להגן על ענינים אלה במרוכז, מתוך משרד הובקע-עולם ועל-פי קו הנקבע באותו משרד? הקו הנקבע יהיה "מתקדם" או "ריאקציוני" — לפי צירופי הכוחות השולטים בגוף זה באקראי — אך מל-חמת-התגוננות של יהודים בגולה אינה ניתנת להיעשות אלא "כמנהג המדינה" ובהתאם לשיקולים של אותה מדינה. אם הכוונה היא להגן על יהודים באשר הם יהודים — ולא על קו פוליטי מסוים — חזקה על יהודים במדינה פאשיסטית או פאשיסטית-למחצה שיתגוננו לפי דרכם ובנוסח שלהם (שבוודאי לא ימצא חן בעינינו). כשם שיהודים במדינה דימוקרטית או קומוניסטית ישיבו מלחמה בנוסח אחר, המתחייב מתנאי המקום. מה בצע ב"תיאום"? העזרה ההדדית בין יהודי ארצות שונות הן גם היא לא תיתכן אלא על-פי סלקציה, שיחסי העמים, ולא יחסי ישראל בינם לבין עצמם, קובעים אותה. וכי היו "ועד שליחי הקהלות" של יהודי בריטניה, או "כל ישראל חברים" הצרפתית, יכולים להתערב בתערבות של ממש לטובת היהודים בארצות המזרח, כאשר התערבו בעבר, אילו לא היו לבריטניה ולצרפת יתדות של השפעה וידידות בארצות אלו? ואם יהיה צורך בהשתדלות לטובת היהודים בארגונינה של פארוֹן, מה יועיל להם לחצם של יהודי הגוש המזרחי באירופה? ה"תיאום" כאן היזקו ברור משכרו.

עצם ה"תיאום" נטול אחיזה הוא בעולם משוסע כעולמנו. כינוסו האחרון של הקונגרס כבר הוכיח כי בנסיבות ימינו הוא הופך ליורה של התמודדות בין גושים יריבים. אפילו באות החלטות בסיומו של קונגרס ומטליאות את הקרעים, הרי כל קיומו של הקונגרס (העומד

מיליונים על שפת הים התיכון, אף לא להרמת קרנם של יהודים בעבר הים, אלא לשחרור רוב מנין ובנין של ישראל מן הגלות ולתקומת ציורי ליזאציה עברית גדולה בארצה — הרי יש להקים את המכשיר לביצוע המשימה הזאת. אם ההסדר תדרות הציונית הקיימת תוכל להיות — והיא חייבת להיות — ביסודו של מכשיר זה, מה טוב. אך מן ההכרח שהנהגתו והדרכתו של מכשיר מהפכני כזה תהיה בידי אנשים המאמינים בציר גות של קיבוץ-גלויות, ולא בציונות "טראנס-אטלאנטית", אשר את האוקינוס לא תעבור. עליהם יוטל להקים על רגליהם המוני עולים ומתישבים ומשקיעים ובוני תעשייה מרחבי התפוצה; לפתוח בפעולת חינוך והכשרה לנער ולקשישים בהיקף ובעומק שלא נודע כמוהו; ולהמשיך, בקצב מוגבר, את ההתישבות בשדה ובשממה ואת ההשקעה החלוצית בתעשייה להרחבת הקליטה ולביצור משקה של הארץ. הדבר לא ייעשה בכוחה של תפיסה ציונית שלותנית, העוצמת עיניה מפני אור-וועות זה אשר האיר את דרך היהודי בדורנו. הוא ייעשה רק בכוחה של ציונות חלוצית ומהפכנית.

ה.

וזה לעומת זה עשה הגורל. באותה שעה שמנהיגים ציוניים באמריקה מבקשים דרכי להר ציא את חלוצי הציונות ואת אזרחי מדינת ישראל חוץ לתחומה של ההסתדרות הציונית העולמית, עומד ארגון אחר, שמתחלת ברייתו נועד לצרכי הגולה, וחוזר ומקיים את החלטתו להכניס את מדינת ישראל בתחומו. לסייע לה — ולהסתייע בה לצרכיו. "הקונגרס היהודי העולמי" נוהג ומדבר כאילו הוא ארגונו של העם היהודי בגולה ובארץ כאחת. הנחה זו אין לה על מה שתסמוך מבחינה מציאותית ונפשית כאחת. אך חפץ הקיום גורם. מוסדות דרכם להתקיים זמן רב לאחר שאבד עליהם כלח. הגולה היהודית, כצירוף ישובים יהודיים חיים חיים לאומיים, שוב אינה קיימת. קהילות ישראל הנשארות אינן עוד גופים אורגניים, אלא ציבורי-אדם מקריים הרואים עין בעין את חיסולם. אם על ידי השמדה ואם על ידי הגירה ואם על ידי התפוררות מבחינה רוחנית ולאומית. חלומות-השוא על קיומה של אומה יהודית בגולה נמוגו. מה יעשה "קונגרס יהודי עולמי" בחיי ישראל בדור זה? וכי הוא יגשר בין מדינת ישראל לתפוצות אלו, שמהן מבקשות להתחסל ומהן נלחמות מלחמת-מאסף על קיומן

טית בגולה האנגלו־סכסית, למשל בתחומי של הדור התולך. בעית ההסתדרות הציונית אינה בעיתה של חלוקת הסמכות בין המדינה לבינה. בידי מי מהן תהיה הדאגה הממשית לקליטת העליה ולהתישבות בארץ, דבר זה אינו חשוב ביותר: הנסיון הוא שיכריע. חשובה יותר השאלה לרוח אשר תפעל את ההסתדרות הציונית — אם תהיה זו „אתר־העמיות“ אנגלו־סכסית, שנתרוקנה מתכנה ומדמה, הרוצה את הגולה כחזיון טבעי, ואת מדינת־ישראל כדבר של נוי לעצמה וכצורך אך לזולתה; או שתהיה זו ציונות של קיבוץ־גלויות, הראויה לתכנון של תולדות ישראל ולאמת דורגו. רגש נחץ ודחיקות צריך ללוות כל פעולה במדיניות כבהתישבות. בארגון כלכלי כבשדה החייב נון והתרבות. אין שהות. השעה מאוחרת בדברי ימי היהודים.

משנכנסים אנו לתקופת ההגשמה הגדולה נכנסת הספינה הציונית לאזור סכנות גוברות. אויבי המדינה אפשר ישלימו לקיומה, בצורה זו או אחרת, לפי שעה — עד שישתנו יחס־הכוחות והכרע־המאזניים ישתנה עמם. לז גם מבחינת בטחונה של מדינת ישראל הכרח הוא בעליה כבירת־מדיים בנמן קצר מאד — ובחישול כל הכלים שיאפשרו עליה זו. חלילה איפוא להסתדרות הציונית העולמית, ולאחראים לגורלה, לשקוע ב„פוליטיקה“, תחת להשקיע עצמם בתפקיד המהפכני הנגזר עליהם.

הקשר בין עם ישראל למדינתו — אין לדורנו בעיה גדולה ורב־תשמעות ממנה. היהיה הקשר חיוני ודינאמי, ההופך, בחרישה עמוקה, אף פרודות צחיחות שבעם לרגבים פורים, קשר המשנה בדרך מהפכנית, שעה שעה, את יחסי המיספרים בין ישראל בגולה לישראל בארצו — או יהיה הקשר סטאטי ופוסר, לפי שכולו פרי פשרה בין גורמים שונים, שנתאבנו במסורת, ופרי התאמה חטופה של מוסדות ומנהגים נושנים? הדבר תלוי, במידה לא מעטה, בעוז־המחשבה ותוקף־ההנהגה שיתגלו באותו שותף בתנועה הציונית, אשר הנה יש מואסים בו אחרי היותו לראש־פנה: בישובה של מדינת ישראל, וביחוד בתנועת הפועלים העברית, שאינה בת־חורין להיפטר מאחריותה המדריכה, אשר הביאתנו עד־היום.

על אחדות־דעות, ולא על רוב־דעות) תלוי רק במידה שמשלחת זו או אחרת (ופירוש הדבר, לפרקים, מעצמה זו או אחרת) תראה צורך בהמשך קיומו, בנסיבות של כוחות־עולם הנאכר קים על ההגמוניה בכל אתר ואתר, יהפוך קונגרס יהודי עולמי לבבואה נעוה של המציאות השלטונית הזרה. גם עכשיו אין ציריו נבחרים על ידי המוני היהודים; אפשר שלא יצאו ימים מרובים ומשלחותיו העיקריות תהיינה ממונות מטעם — לא מטעם היהודים. בסופו של דבר, יכריעו בשאלות השנויות בו לא טעמי פנים של המוני ישראל, אלא טעמי מדיניות החוץ של זולתם.

המלחמה המשפטית על האינטרסים של היהודים וכבדום אין לקפת שכרה, אך כלום לה יתלהבו ישראל ועליה ישליכו יבם? הגנת החוק וה„כארטה“ בדורו של מאי־דאנק? די לו לאדם שיעלה את צירוף המושגים על דעתו, כדי להרגיש בתוסר־האחיזה שבו. הן חווי המיעוטים פקע כוחם זמן רב לפני תקופת ההשמדה. אירופה חולה להאמין במיעוטים. הזהות בין גבור לות העם לגבולות המדינה נקבעה הלכה למעשה ברובה של אירופה. ואם שליטתן החדשים של פולין וצ'כוסלואקיה ורומניה יחליטו על „קו“ מסוים כלפי בעיות היהודים בארצותיהן — כלום יניחו ל„קונגרס היהודי העולמי“ להתערב בפתרון או באי־פתרון? זרם החיים היהודים נישא, בקצב גובר, בין סלעי־המגור של ההשמדה הפיזית והמיתת הרוחנית. ההתגוננות בפני הסכנות הנשקפות ליהודים כיום אינה אפשרית באמצעים של דור קודם. הגנת נייר לא תסכון עוד, ולו יהיה הנייר (או הקלף) מפואר ביותר.

ו.

על ההסתדרות הציונית מוטל לראות את עצמה כהסתדרות האחת והמרכזית של העם היהודי במלחמת חייו. עליה להתארגן מחדש, על פי קיום חדשים ויעילים, בצורות שתדברנה אל לב הדור, לא יתכן שבגלל נוהג והרגלי־מחשבה נוקשים יצומצם חוג השפעתה וארגונה של הציונות, וביחוד של זו החלוצית והסוציאליסטית, בשכבות דקות ומיצערות של הנוער והעם בתפוצרות. אין כל צידוק להגבלת הציונות הסוציאליסטית